

і выхаваўчыя вартасці, яны маюць на мэце праверку ступені сфарміраванасці моўнага і маўленчага складнікаў камунікатыўнай кампетэнцыі студэнтаў. Тэматычнае багацце заданняў, тэстаў і рознага кшталту тэкстаў прадвызначае разнастайнасць іх лексічнага напаўнення, што часта выходзіць за межы агульнаўжывальных слоў і адпавядае характару і спецыфіцы выкладання вучэбнай дысцыпліны «Сучасная беларуская мова» ў МДЛУ. Выкананне тэстаў і заданняў Практыкума дазволіць паглыбіць узровень камунікатыўных навыкаў студэнтаў, іх здольнасць рэалізоўваць маўленчыя інтэнцыі ў розных сацыяльна-культурных і навукова-практычных сферах беларускамоўных стасункаў.

УДК 655.525.3:82.09=161.3

Я. К. Лабоха, магістр філал. навук
(БДУІР, г. Мінск)

РЭЦЭПЦЫЯ СУЧАСНАГА МАСТАЦКАГА ПЕРАКЛАДУ Ў ЛІТАРАТУРНА- КРЫТЫЧНЫМ ЖАНРЫ РЭЦЭНЗІІ

Мастацкая літаратура ўжо шмат стагоддзяў выконвае ключавую ролю ў культурным абмене паміж нацыямі праз сваё ўзнаўленне на іншых мовах. Ю. Л. Абаленская ў манаграфіі «Диалог культур и диалектика перевода» адзначае: «Перакладныя творы, насамрэч, становяцца часткай нацыянальнай літаратуры, спрыяюць яе ўзбагачэнню і развіццю, а з другога боку, у значнай ступені дзякуючы перакладам адбываецца распаўсюджанне літаратурных жанраў і стыляў, мастацкіх прыёмаў і г. д.» [1, с. 4].

«Даць ацэнку бягучым фактам літаратуры з пункту гледжання значэння іх для сучаснасці» [2, с. 159] дазваляе літаратурная крытыка. Мэта артыкула – ахарактарызаваць літаратурна-крытычны жанр рэцэнзіі ў дачыненні да беларускамоўных мастацкіх перакладаў 2000–2010-х гг. Аб'ектам даследавання сталі рэцэнзіі, змешчаныя ў часопісах «Полымя», «Нёман», «Асче Пачатак», «Всемирная литература», «Дзеяслоў», «ПрайдзіСвет» і газеты «Літаратура і Мастацтва» за 2000–2018 гг.

Рэцэнзія – жанр, у якім «разглядаецца і ацэньваецца твор літаратуры, вызначаюцца яго вартасці і магчымыя хібы» [3, с. 111]. У параўнанні з аглядам (мэта якога – выключна пазнаёміць чытача з кнігамі) рэцэнзія дазваляе яе аўтару правесці ўласны аналіз і даць абгрунтаваную ацэнку твора, а чытачу – на аснове гэтага з большай дакладнасцю вызначыць, ці мае ён патрэбу прачытаць гэты твор.

За перыяд 2000–2018 гг. у беларускай перыёдыцы былі надрукаваны рэцэнзіі на кнігі, перакладзеныя на беларускую мову з аварскай, азербайджанскай, англійскай, іўрыта, казахскай, кітайскай, курдскай, латышскай, лацінскай, літоўскай, нарвежскай, нямецкай, польскай, рускай, сербскай, славацкай, татарскай, украінскай, чэшскай, шведскай моў, а таксама на зборнікі перакладаў з розных моў. У аб’ёме твораў усіх літаратурна-крытычных жанраў найбольшая «адносная вага» рэцэнзій – на пераклады з чэшскай (62,5%), кітайскай (40%), польскай (29,8%), украінскай (28,6%) моў (адносна колькасці крытычнай «рэакцыі» на пераклады з кожнай са згаданых моў).

З 10 выданняў *чэшскай* літаратуры, якія былі адзначаныя крытыкамі, сем былі прарэцэнзаваныя, прычым раман Г. Андранікавай «Гук сонечнага гадзінніка» атрымаў дзве рэцэнзіі, а раман А. Баяі «Зваўчэнне» – тры. Сярод перакладаў з *кітайскай* мовы рэцэнзіі атрымалі шэсць выданняў, з іх два былі прарэцэнзаваныя двойчы: зборнік перакладаў М. Мятліцкага «Пад крыламі дракона. Сто паэтаў Кітая» і зборнік «Стагоддзе на знаёмства».

Сярод перакладаў з *польскай* мовы (якія з’яўляюцца найбольш адзначанымі ў перыёдыцы) было прарэцэнзавана 21 выданне, з іх два выданні атрымалі па дзве рэцэнзіі (зборнік «Дваццаць польскіх апавяданняў» і раман Э. Ажэшкі «Над Нёманам»), анталогія польскай дзіцячай паэзіі «Каляровая карова» атрымала тры рэцэнзіі, а зборнік вершаў Р. Капусцінскага «Вяртанне» – чатыры. З 14 выданняў *украінскай* літаратуры рэцэнзіі атрымалі тры, з іх два выданні былі прарэцэнзаваныя двойчы: паэтычны зборнік «Імем няўмольным Свабоды» і зборнік перакладаў паэзіі Т. Шаўчэнкі «І мёртвым, і жывым, і ненароджаным...».

Для рэцэнзій на пераклады з *чэшскай* мовы характэрна глыбіня: разглядаюцца не толькі тэматыка і праблематыка твораў, але таксама звяртаецца ўвага на асобу аўтара, нярэдка таксама аналізуецца стылістыка твора і якасць перакладу. Ц. Чарнякевіч у сваіх рэцэнзіях таксама звяртае ўвагу на сітуацыю з перакладамі

ў Беларусі, адзначае неабходнасць сучаснай перакладной літаратуры для ўсебаковага развіцця беларускай літаратуры.

Рэцэнзіі на пераклады з *кітайскай* мовы вызначаюцца інфарматыўнасцю: усе рэцэнзаваныя кнігі – зборнікі (найчасцей паэзіі), і рэцэнзенты намагаюцца як мага паўней раскрыць змест выданняў. Часта даецца характарыстыка твораў пэўнага аўтара (калі зборнік тэматычны), звяртаецца ўвага на іх тэматычную палітру, вобразную сістэму.

У рэцэнзіях на пераклады з *польскай* мовы нярэдка адзначаецца сувязь аўтара з Беларуссю (калі ёсць), рэцэнзенты звяртаюць увагу на якасць перакладаў (калі рэцэнзент ведае польскую мову і/ці выданне прапануе разам з перакладамі арыгіналы твораў), аснову большасці рэцэнзій складае літаратуразнаўчы аналіз.

Для рэцэнзій на пераклады з *украінскай* мовы характэрна ўвага да асаблівасцяў укладання зборнікаў (усе рэцэнзаваныя выданні – зборнікі), да ідэйнай і тэматычнай напоўненасці выданняў, адзначаецца актуальнасць праблем, якія падымаюцца ў творах.

У якасці прыкладу рэцэнзіі, якая не адпавядае патрабаванням да жанру, вызначым рэцэнзію У. Булаўскага на анталогію «Каляровая карова» (часопіс «Arche Пачатак», № 5/2007) пад эмацыйнай назвай «КаКа, або Каравы каравяк». Рэцэнзент робіць акцэнт не на самім выданні, а на асобе ўкладальніцы-перакладчыцы, акрамя таго, сродкамі мовы выразна падкрэслівае сваё адмоўнае стаўленне да гэтай асобы. Падрабязны разбор гэтай «рэцэнзіі» і тлумачэнне памылак падыходу рэцэнзента зроблены Надзеяй Шакун у артыкуле «Работа над памылкамі, або Алыча как деепричастие» (літаратурна-мастацкі праект «Тэксты», № 6, с. 93–103).

У якасці прыкладу ўзорнай рэцэнзіі адзначым рэцэнзію Ц. Чарнякевіча («Arche Пачатак», № 6/2009), дзе разгледжаны тры выданні з серыі «Чэшская калекцыя» (Г. Андранікава «Гук сонечнага гадзінніка»; А. Баяя «Зваўчэнне»; Я. Топал, Ё. Топал, Ф. Топал «Анёл»). Рэцэнзент часам звяртаецца да параўнання аўтарскіх падыходаў і ўплыву лёсу аўтара на яго творчасць. Таксама Ц. Чарнякевіч ўжывае параўнанне для ілюстрацыі асобных трэндаў у літаратуры ці каб больш шырока асвятліць асобныя аспекты. Калі звярнуць увагу на частку рэцэнзіі, дзе разглядаецца раман А. Баяі «Зваўчэнне» (які атрымаў найбольшую колькасць рэцэнзій сярод перакладаў з чэшскай), то трэба адзначыць, што Ц. Чарнякевіч вылучыў майстэрства творцы (і дадаў у дужках, што

майстар тут не толькі аўтар, але і перакладчык), «уважлівага да мовы, стылю, сюжэту, кампазіцыі, псіхалогіі» [4, с. 308], глыбока прааналізаваў раскрыццё асноўнай тэмы твора, вылучыў цікавую выяўленчую форму, асаблівасці рамана. Напрыканцы Ц. Чарнякевіч асобна звярнуў увагу на майстэрства перакладчыцы, якая дасканала справілася з усімі цяжкасцямі арыгіналу.

У цэлым трэба адзначыць, што рэцэнзенты ў абсалютнай большасці даюць аналізаваным выданням станоўчую ацэнку; у выпадку, калі выданне мае недахопы, рэцэнзент лічыць за лепшае адзначыць іх у мяккай форме (напрыклад, рэцэнзія І. Шаўляковай на зборнік перакладаў Р. Капусцінскага «Вяртанне» ў часопісе «Всемирная литература», № 6/2007). Звычайна рэцэнзенты звяртаюць увагу на тэматыку і праблематыку твораў, іх «сучаснасць» і блізкасць беларускаму чытачу, радзей звяртаецца ўвага на стылістычныя асаблівасці. Адзначаецца сувязь аўтара з Беларуссю пры яе наяўнасці. Таксама часам рэцэнзенты агучваюць праблему недастатковай колькасці мастацкіх перакладаў на беларускую мову.

Літаратура

1. Оболенская, Ю. Л. Диалог культур и диалектика перевода: Судьбы произведений русских писателей XIX века в Испании и Латинской Америке. – М., 1988. – 311 с.
2. Рагойша, В. Тэорыя літаратуры ў тэрмінах. – Мінск: Беларуская энцыклапедыя, 2001. – 383 с.
3. Рагойша, В. П. Літаратуразнаўчы слоўнік: тэрміны і паняцці: для школьнікаў і абітурыентаў. – Мінск: Народная асвета, 2009. – 303 с.
4. Чарнякевіч, Ц. Адчуванне абсурднасці «Чэшскай калекцыі» // Аргумент Пачатак. – 2009. – № 6. – С. 305–313.

УДК 001.4:630:81' 373

Р. В. Міксюк, выкладчык
(БДТУ, г. Мінск)

СІСТЭМНЫЯ АДНОСІНЫ ТЭРМІНАЎ ЛЯСНОЙ ГАСПАДАРКІ

Лесагаспадарчая тэрміналогія (ЛГТ) нагадвае сабой складаную лексічную сістэму, адносіны паміж адзінкамі якой надзвычай разнастайныя. Тэрміны падпарадкоўваюцца пэўным